

Utjecaj nezaposlenosti na siromaštvo i socijalnu isključenost u Republici Hrvatskoj

Tunić, Maja

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:175272>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-22**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

EKONOMSKI FAKULTET

Stručni studij

**UTJECAJ NEZAPOSLENOSTI NA SIROMAŠTVO I
SOCIJALNU ISKLJUČENOST U REPUBLICI
HRVATSKOJ**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: Dajana Barbić

Student: Maja Tunić

Broj indeksa: 0067518675

Zagreb, rujan 2019.

Sveučilište u Zagrebu

Maja Tunić
Ime i prezime studenta/ice

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završeni rad
(vrsta rada)
isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Student/ica:

U Zagrebu, 26. 09. 2019.

Maja Tunić
(potpis)

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	
1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja.....	1
1.3. Sadržaj i struktura rada.....	1
2. NEZAPOSLENOST.....	2
2.1. Pojmovno određenje nezaposlenosti	2
2.2. Mjerenje nezaposlenosti	4
2.3. Uzroci nezaposlenosti u RH	6
2.4. Posljedice nezaposlenosti u RH.....	8
3. SIROMAŠTVO I SOCIJALNA ISKLJUČENOST	10
3.1. Pojmovno određenje siromaštva i socijalne isključenost	10
3.2. Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti.....	15
3.3. Skupine isključenih osoba	17
4. UTJECAJ NEZAPOSLENOSTI NA SIROMAŠTVO I SOCIJALNU ISKLJUČENOST U RH	24
4.1. Povezanost nezaposlenosti, siromaštva i socijalne isključenosti.....	24
4.2. Mjere za suzbijanje nezaposlenosti i socijalne isključenosti.....	26
5. ZAKLJUČAK	32
LITERATURA.....	33

SAŽETAK

Danas je veliki problem svake države nezaposlenost, siromaštvo i socijalna isključenost koja predstavlja problem i opterećenje za društvo jedne države, ali unatoč tome ne pojavljuje se ideja ili odlučna inicijativa za promjenom sadašnjeg stanja. Aktivnosti država pa tako i Republike Hrvatske te Europske zajednicu veliki kako bi suzbili siromaštvo i socijalnu isključenost. Jedan od značajnijih problema u sustavu socijalne politike jest odnos razine troškova i beneficija koje donose stanovništvu i državi. Naime, problematika nezaposlenosti i socijalne isključenosti nije problem koji se rješava preko noći već je potrebna sustavna strategija kako bi se to riješilo.

Ključne riječi: nezaposlenost, socijalna isključenost, siromaštvo, država.

SUMMARY

Today, the great problem of every state is unemployment, poverty and social exclusion, which is a problem and a burden for the society of one state, but nevertheless no idea or decisive initiative emerges to change the current state of affairs. The activities of the countries, including the Republic of Croatia and the European Community, are large in combating poverty and social exclusion. One of the major problems in the social policy system is the relationship between the level of costs and benefits they bring to the population and the state. Namely, the problem of unemployment and social exclusion is not a problem that is solved overnight, but a systematic strategy is needed to solve this problem.

Keywords: unemployment, social exclusion, poverty, state.

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

U ovom radu istražit će se nekoliko važnih čimbenika i pojmova kao što su; nezaposlenost, siromaštvo i socijalna isključenost u Republici Hrvatskoj te će se na osnovu toga analizirati povezanost tih pojmova. Nezaposlenost je negativna pojava, kako u ekonomskom smislu tako i društveno-socijalnom. Nezaposlene osobe često su stigmatizirane od strane društva. Istraživanje koje je provedeno u radu definirat će razinu i utjecaj nezaposlenosti i socijalne isključenosti stanovništva u Republici Hrvatskoj. Također, u radu će se istražiti uzrok i posljedice nezaposlenosti, siromaštva i socijalne isključenosti.

Cilj ovog rada usmjeren je na analizu nezaposlenosti ljudi u Republici Hrvatskoj. Radom će se istražiti uzroci nezaposlenosti koji rezultiraju siromaštvom i socijalnom isključenosti te predložiti načine kako istu smanjiti.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Prilikom izrade ovog rada, koristit će se sekundarni izvori podataka prikupljeni iz domaće i strane znanstvene i stručne literature. Od metoda će se koristiti; metoda deskripcije ,metoda analize, metoda sinteze, metoda kompilacije i metoda komparacije

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad se sastoji od pet poglavlja uključujući uvodni i zaključni dio. U središnjem i glavnom dijelu rada definirani su osnovni pojmovi vezani uz nezaposlenost, odnosno svi čimbenici koji uzrokuju nezaposlenost u Republici Hrvatskoj. Nadalje u trećem dijelu rada se definiraju pojmovi kao što je siromaštvo i socijalna isključenost. U četvrtom poglavlju se definira problematika i povezanost nezaposlenosti sa socijalnom isključivosti. U posljednjem dijelu rada izneseni su glavni zaključci provedene analize.

2. NEZAPOSLENOST

Nezaposlenost je stanje u kojemu se dio radno sposobnih članova društva ne može zaposliti primjereno svojim sposobnostima i kvalifikacijama za uobičajenu plaću.¹

2.1. Pojmovno određenje nezaposlenosti

Pojam nezaposlenosti može objašnjavati razne mikroekonomske pojave, kao što su pravno administrativno stanje; evidentiranost na listi zavoda za zapošljavanje ili pravo na ostvarivanje novčane naknade za nezaposlene, ekonomsko stanje što uključuje nedostatak posla i izostanak prihoda. Također, objašnjava potrebu za zaposlenjem radi ostvarenja nužnih sredstava za čovjekovu egzistenciju, a odnosi se i na neravnotežno stanje između ponude i potražnje rada (na pojedinim dijelovima ili cjelokupnom tržištu rada), te socijalne teškoće unutar određenog gospodarskog sustava.²

Tradicionalna podjela nezaposlenosti prema njihovim uzrocima uključuje:³

- normalnu,
- strukturalnu,
- konjunkturu, odnosno cikličku nezaposlenost.

Nezaposlenost se definira kao broj odraslih osoba koje nemaju zaposlenje, raspoložive su za rad i žele raditi, što dokazuju aktivnim traženjem posla. Nezaposleni su dio radne snage neke zemlje u dobi od 15. do 65. godine života sposobne ili djelomično sposobne za rad koje nisu u radnom odnosu, aktivno traže posao i raspoložive su za rad te zadovoljavaju sve kriterije iz odredbi Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (čl. 10.), a evidentirane su u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje na kraju izvještajnog razdoblja. Aktivno tražiti posao znači da se nezaposlene osobe redovito prijavljuju službenom zavodu za zapošljavanje i obavljaju sve svoje obveze koje su zakonski dužni obavljati.⁴

Općenito, radno sposobno stanovništvo dijeli se na dvije velike skupine, na radno aktivno i radno neaktivno stanovništvo. Radno aktivno se dalje dijeli na zaposlene i nezaposlene. Stopa zaposlenosti se dobiva tako da se broj zaposlenih gleda kao udio u radno sposobnom

¹ <http://www.ijf.hr/pojmovnik/nezaposlenost.htm> (12.1.17.) .

² Mrnjavac, Ž. ur. (1997) Alternativni pokazatelji nezaposlenosti. Ekonomska misao i praksa, No. 1, str. 71-91.

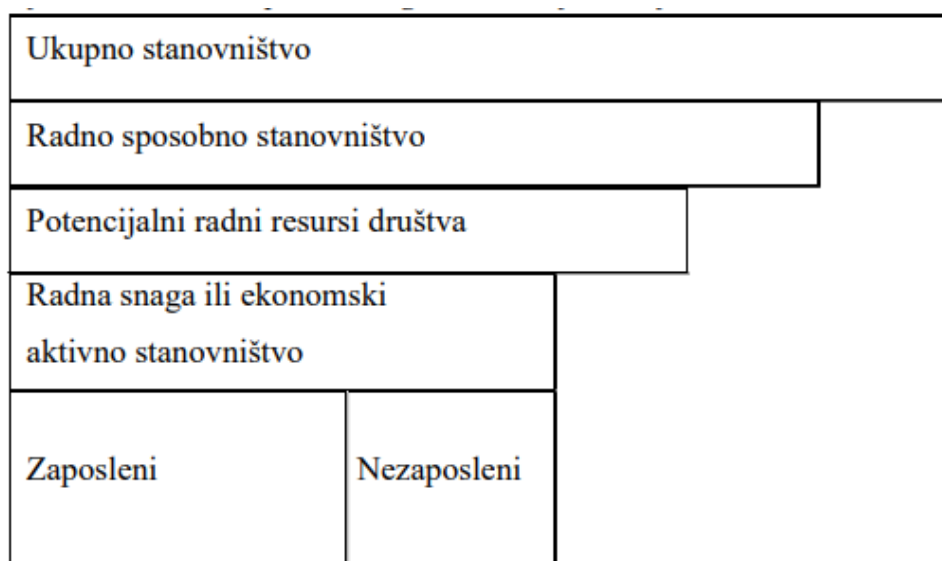
³ Babić, M.: Makroekonomija, Zagreb, 2004. str 215.

⁴ <https://statistika.hzz.hr/>

stanovništvu, dok se stopa nezaposlenosti dobiva kao broj nezaposlenih podijeljen s brojem radno aktivnih (dakle zaposleni plus nezaposleni). Prema Blanchardu: „Iz stope nezaposlenosti se izvodi zaključak da kada je nezaposlenost visoka radnici imaju veću vjerojatnost gubitka posla, smanjuje se vjerojatnost da nađu posao ako su nezaposleni i povedava im se trajanje nezaposlenosti.⁵

Poduzeća mogu smanjiti zaposlenost kao odgovor na smanjenje potražnje. Mogu smanjiti zapošljavanje novih radnika ili otpustiti trenutačno zaposlene radnike. Ako smanje zapošljavanje, učinak toga će biti smanjenje šansi da nezaposleni radnik pronađe posao. Manje zapošljavanja znači i manje radnih mjesta, a veća nezaposlenost znači više kandidata za posao. Općenito, veća nezaposlenost kako je povezana s manjom mogućnosti pronalaska posla za nezaposlene, tako je povezana i s većom mogućnosti gubitka posla za zaposlene.⁶

Slika 1. Prikaz stupnjevanja nezaposlenosti.

Izvor: Mrnjavac, Ž. (1996.)

Kao što je prikazano na slici¹, od ukupnog broja stanovništva stupnjevanjem se odbija radno sposobno stanovništvo, potom potencijalni radni resursi stanovništva te aktivno stanovništvo.

⁵ Blanchard, O. (2005.), Makroekonomija, Zagreb: Mate., str. 40.

⁶ Blanchard, O. (2005.), Makroekonomija, Zagreb: Mate., str. 41.

Nezaposlenost obuhvaća sve osobe starije od dobne granice određene za mjerenje ekonomski aktivnog stanovništva, koje su tijekom referentnog razdoblja bile:⁷

- „bez posla“ (osobe nisu imale plaćeno zaposlenje ili bile samozaposlene kako predviđa međunarodna definicija zaposlenosti),
- „trenutno na raspolaganju za posao“ (osobe su bile spremne započeti s poslom u svakom trenutku tijekom referentnog razdoblja),
- „tražile posao“ (osobe su poduzimale određene korake u cilju pronalaženja plaćenog zaposlenja ili samozapošljavanja).

Navedeni kriteriji se odnose samo na aktivnosti pojedine osobe tijekom određenog referentnog razdoblja, odnosno, ne pozivaju se ni na kakve pravne ili institucionalne uvjete. Problematika nezaposlenosti ima dublju posljedicu za društvo u kojem se ona širi. Dolazi do stvaranja socijalno isključenih osoba, uz posiromašljivanje ima za učinak negativan efekte prema građanima određene države. Nezaposlenost danas ima lagani trend pada u Republici Hrvatskoj, nadalje taj trend se može okarakterizirati i sezonalnim poslovima te produženom sezonom i umanjnjem broja nezaposlenih na tržištu rada, kao i brisanjem neaktivnog stanovništva zbog administrativnih propusta sa zavodnih lista.⁸

2.2. Mjerenje nezaposlenosti

Mjerenje nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj temelji se na dva izvora podataka: evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i anketi radne snage koju provodi Državni zavod za statistiku. Unazad nekoliko godina i Hrvatska, poput mnogih zemalja razvijenog tržišnog gospodarstva, a i većine tranzicijskih zemalja, objavljuje podatke o nezaposlenosti na temelju dvaju navedenih izvora, odnosno dvaju načina mjerenja. Svaki se od ovih načina provodi po točno utvrđenim postupcima i definicijama.⁹

⁷ Mrnjavac, Ž. (1996.) Mjerenje nezaposlenosti, Split, Ekonomski fakultet u Splitu, str.32.

⁸ <https://statistika.hzz.hr/>

⁹ <https://statistika.hzz.hr/>

Mjerenje nezaposlenosti se provodi na temelju triju izvora:¹⁰

- ankete radne snage na uzorku kućanstava,
- statistike službi socijalnog osiguranja i
- evidencija službi za zapošljavanje.

Tablica 1. Prikaz tijeka nezaposlenosti u periodu od 2010.-2019.

Godina	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Prostorna jedinica - županija										
ZAGREBAČKA	15256	15947	17403	19583	18469	15803	12495	9053	6658	5665
KRAPINSKO-ZAGORSKA	6835	7380	8214	8548	7893	6648	5168	3689	2789	2354
SISAČKO-MOSLAVAČKA	18454	18031	19739	20444	20248	18261	16051	13431	10528	9071
KARLOVAČKA	11894	11280	11331	11478	10781	9592	7872	5931	4438	3558
VARAŽDINSKA	9716	9863	10447	11035	9554	7441	5771	4135	3100	2609
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	7375	7240	8156	9083	8155	6463	4944	3578	2433	2050
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	12415	11824	12027	12698	12782	11559	9448	7416	5516	4448
PRIMORSKO-GORANSKA	17878	17780	18453	19321	18469	15518	12888	9774	7946	6938
LIČKO-SENJSKA	3305	3210	3200	3439	3661	3461	3148	2631	2035	1817
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	9242	9395	10180	10470	10216	9179	8146	6559	5154	4554
POŽEŠKO-SLAVONSKA	5795	5996	6435	6953	6375	5287	4411	3646	2873	2467
BRODSKO-POSAVSKA	16297	16906	17197	17912	15937	12700	10591	8545	7026	6079
ZADARSKA	10672	10310	10700	11161	9729	8107	6965	5792	4826	4278
OSJEČKO-BARANJSKA	32723	32663	34438	36627	36632	32467	28062	23453	19113	16700
ŠIBENSKO-KNINSKA	7742	7525	7827	8129	7725	7122	6571	5455	4433	4156
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	18748	18377	19768	21404	20189	17047	14351	11569	8782	7148
SPLITSKO-DALMATINSKA	37871	39865	43523	45893	44220	40044	35383	30458	25559	22532
ISTARSKA	7949	7914	8185	9071	7953	6665	5404	4144	3513	3696
DUBROVAČKO- NERETVANSKA	7459	7341	7579	8025	8150	7763	6717	5810	4922	4978
MEDIMURSKA	7088	6830	7528	7923	7095	5576	4665	3538	2446	2133
GRAD ZAGREB	37712	39656	41994	45916	43957	39206	32810	25362	19453	16359
Ukupno	302425	305333	324323	345112	328187	285906	241860	193967	153542	133590

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje 2019.

¹⁰ Kerovec, N.: Kako mjeriti nezaposlenost, Hrvatski zavod za zapošljavanje, pregledni članak, Zagreb, 1999., str. 14.

Prvi način mjerenja nezaposlenosti zasniva se na evidencijama koje, prema važećim zakonskim propisima, vodi Hrvatski zavod za zapošljavanje. Dakle, izvor podataka za ovaj način mjerenja je posve administrativan. Pri tome se pod nezaposlenom osobom smatra osoba koja je prijavljena Hrvatskome zavodu za zapošljavanje kao tražitelj zaposlenja, nije u radnom odnosu, ne obavlja samostalnu ili profesionalnu djelatnost, nije većinski vlasnik ili suvlasnik poslovnog subjekta te nije redoviti učenik, student ili umirovljenik. Evidencija se o takvoj osobi počinje voditi na dan prijavljivanja Zavodu, a prestaje se voditi kada se osoba zaposli, odjavi, briše iz evidencije na temelju zakonskih propisa te u slučaju smrti.¹¹

Radi se o mjerenju nezaposlenosti koje je prihvaćeno kao međunarodni standard. Istodobno u skupinu nezaposlenih neće ući osobe koje ne zadovoljavaju kriterije nezaposlenosti, tj. da u referentnom tjednu nisu obavljale nikakav posao za novac ili plaćanje u naturi, da su u posljednja 4 tjedna aktivno tražile posao i da u iduća 2 tjedna mogu početi obavljati ponuđeni im posao, iako su prijavljene Hrvatskom zavodu za zapošljavanje. Vrijedi i obrnuto, nezaposlene će biti osobe koje nisu prijavljene Zavodu, a zadovoljavaju ranije spomenute kriterije. Prednost je mjerenja nezaposlenosti na temelju administrativnih izvora da se podaci prezentiraju mjesečno, relativno brzo se publiciraju i pokrivaju 100%-tnu (definiranu) populaciju.¹²

2.3. Uzroci nezaposlenosti u RH

Uzroci nezaposlenosti mogu biti mnogi no u najvećem broju je nezaposlenost potaknutia niskim standardnom određene države, neuređenost države, nerazvijena ekonomija i slaba ekonomija. Nadalje nezaposlenost se razlikuje u razvijenim i nerazvijenim zemljama. Početni porast nezaposlenosti posljedica je nefleksibilnosti nadnica na tržištu rada, točnije, neelastičnosti nadnica prema padu proizvodnosti rada. Pad prinosa i profita bio je praćen padom akumulacije kapitala i smanjivanjem udjela čimbenika rada u proizvodnom procesu, što je uvjetovalo značajan rast nezaposlenosti. Održavanje visokoga životnog standarda i države blagostanja uzelo je svoj danak kroz povećanje stope nezaposlenosti.¹³

¹¹ Kerovec, N.: Kako mjeriti nezaposlenost, Hrvatski zavod za zapošljavanje, pregledni članak, Zagreb, 1999., str. 16.

¹² Hrvatski zavod za zapošljavanje

¹³ Samuelson, P.A. i Nordhaus, W.D. (2007) Ekonomija. Zagreb: Mate., str. 50.

Kao što je prethodno navedeno razlikuje se nezaposlenost prema razvijenosti države, Hrvatska je nedavno izišla iz tranzicijskog razdoblja u kojem je bila nakon osamostaljenja 1990. i prelaska na kapitalizam. Gubitak tržišta, drastičan pad outputa, hiperinflacija, troškovi privatizacije i pretvorbe te nepripremljenost domaćeg tržišta za prodor na inozemno tržište ali i uvoznju konkurenciju, šokovi su koji su tijekom desetljeća tranzicije zasigurno utjecali na kretanje nezaposlenosti u tim zemljama. Osim toga, tranzicijske su zemlje naslijedile i određene karakteristike radne snage i zaposlenih, poput pitanja sigurnog zapošljavanja i sigurnosti posla, skrivene nezaposlenosti, dominacije zaposlenosti u javnom sektoru te visoke jednakosti distribucije dohotka. Do određenih posljedica nezaposlenosti došlo je i kroz institucionalne promjene (reformе pravnog sistema), privatizaciju i mjere makroekonomske stabilizacije. Sve su te promjene u mnogim zemljama doprinijele neravnoteži u raznim segmentima. Liberalizacija i privatizacija su vršene nedovoljno sustavno, bez jasne strategije i detaljnih priprema. U većini tranzicijskih zemalja došlo do znatnog porasta nezaposlenosti u usporedbi s predtranzicijskim razdobljem. Određenim razlikama koje u tom pogledu postoje među pojedinim tranzicijskim zemljama doprinijela su dva općenitija faktora:¹⁴

1. uspješnost i odlučnost u provođenju reformi i
2. mjere politike zapošljavanja.

Uzroci nezaposlenosti u zemljama u tranziciji, u kojoj je bila i Hrvatska, međusobno su povezani i mnogobrojni. Nezaposlenost se najviše povezuje s različitim privrednim uređenjem u odnosu na socijalizam, propalim poduzećima, promašenom privatizacijom i neučinkovitim privatnim sektorom te radom u sivoj ekonomiji. Osim toga, loša makroekonomska politika i odgađanje provođenja strukturalnih reformi u Hrvatskoj smanjuju perspektivu promjene na bolje.¹⁵

¹⁴ Bušelić, Marija: Mjere za poticanje zapošljavanja u Republici Hrvatskoj, Zagreb, 2001., str. 18.

¹⁵ Bušelić, Marija: Mjere za poticanje zapošljavanja u Republici Hrvatskoj, Zagreb, 2001., str. 21.

2.4. Posljedice nezaposlenosti u RH

Kada se govori o posljedicama nezaposlenosti može se kazati kako je to jedan od gorućih problema u Republici Hrvatskoj. Posljednje dvije godine je pozitivan trend pada nezaposlenosti što je i utjecalo i na povećanje BDP-a, također do toga je došlo i zbog pozitivnog poslovanja u okruženju, odnosno ekonomskog rasta.¹⁶

Visoka stopa nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj upućuje na neefikasno korištenje radno sposobnog ljudskog potencijala. Kada je zaposlenost visoka, visoki su i outputi, a oni za sobom povlače i visoke dohotke. Kada je nezaposlenost visoka, outputi opadaju, dohoci se smanjuju, a povećava se i nezadovoljstvo ljudi. To dovodi do višestrukih negativnih posljedica: ekonomskih, političkih, socijalnih i psiholoških.¹⁷

Najvažnija tri obilježja posljedica nezaposlenosti mogu biti:¹⁸

- ekonomske posljedice,
- socijalne posljedice,
- političke posljedice.

Gubitak radnog mjesta gotovo uvijek predstavlja šok za osobu te nakon toga dolazi faza traženja novoga radnog mjesta. Tu je pojedinac još uvijek optimističan i ne gubi nadu u pronalazak posla, no nakon niza neuspješnog traženja posla, pojedinac postaje pesimističan pa može razviti depresivne misli i patiti od strahova. Naposljetku je pojedinac bezvoljan budući da je izgubio nadu, a zbog toga mu najviše pati obitelj. Starije osobe imaju manju šansu da dobiju novi posao, a to dovodi do negativnih posljedica nezaposlenosti. Financijski gubitci te probleme dodatno pogoršavaju. Zbog visoke stope nezaposlenosti, kupovna moć stanovništva se snižava.¹⁹

Nezaposleni pojedinac prvo obavlja svoje temeljne nužde, a zbog niske kupovne moći kupuje manje luksuzna dobra. To također vrijedi i za radnike kojima prijete nezaposlenost. Nakon što pojedinac sazna da mu prijete nezaposlenost, on radije novac štedi kako bi imao zalihe za

¹⁶ Bušelić, Marija: Mjere za poticanje zapošljavanja u Republici Hrvatskoj, Zagreb, 2001., str.20.

¹⁷ Bušelić, Marija: Mjere za poticanje zapošljavanja u Republici Hrvatskoj, Zagreb, 2001., str. 21.

¹⁸ Samuelson, P.A. i Nordhaus, W.D. (2007) Ekonomija. Zagreb: Mate., str. 55.

¹⁹ Samuelson, P.A. i Nordhaus, W.D. (2007) Ekonomija. Zagreb: Mate., str. 57.

budućnost. Visoka nezaposlenost je loša za ekonomiju države, jer samim time država ima niže prihode, manje primatelja plaće, a niže plaće znače manje poreznih obveznika.²⁰

Tablica 2. Prikaz nezaposlenosti zaključno s prosincem 2018. godine

Osnovni pokazatelji nezaposlenosti i zapošljavanja u prosincu 2018. godine	Prosinac 2017.	Studeni 2018.	Prosinac 2018.	Indeks	
				XII.2018./XII.2017.	XII.2018./XI.2018.
Ukupno					
Nezaposlene osobe	2928	2132	2199	75,1	103,1
Osobe koje prvi put traže zaposlenje	806	598	566	70,2	94,6
Novoprijavljene osobe	402	340	368	91,5	108,2
Novoprijavljeni direktno iz radnog odnosa	250	230	257	102,8	111,7
Zaposlene osobe s evidencije nezaposlenih	291	249	185	63,6	74,3
- na temelju radnog odnosa	221	197	133	60,2	67,5
- na temelju ostalih poslovnih mogućnosti	70	52	52	74,3	100,0
Brisani sa evidencije iz ostalih razloga	174	170	116	66,7	68,2
Dugotrajno nezaposleni (više od 12 mjeseci)	1228	773	774	63,0	100,1
Udio mladih osoba do 24 godine	623	454	451	72,4	99,3
Udio starijih od 50 godina	906	643	687	75,8	106,8
Korisnici novčane naknade	637	568	585	91,8	103,0
Prijavljena slobodna radna mjesta	338	355	325	96,2	91,5
Muškarci					
Nezaposlene osobe	1391	912	955	68,7	104,7
Osobe koje prvi put traže zaposlenje	385	255	246	63,9	96,5
Novoprijavljene osobe	217	139	184	84,8	132,4
Novoprijavljeni direktno iz radnog odnosa	153	95	129	84,3	135,8
Zaposlene osobe s evidencije nezaposlenih	111	97	74	66,7	76,3
- na temelju radnog odnosa	88	78	55	62,5	70,5
- na temelju ostalih poslovnih mogućnosti	23	19	19	82,6	100,0
Brisani sa evidencije iz ostalih razloga	84	86	67	79,8	77,9
Dugotrajno nezaposleni (više od 12 mjeseci)	597	342	342	57,3	100,0
Udio mladih osoba do 24 godine	309	197	190	61,5	96,4
Udio starijih od 50 godina	446	300	333	74,7	111,0
Korisnici novčane naknade	220	186	187	85,0	100,5
Žene					
Nezaposlene osobe	1537	1220	1244	80,9	102,0
Osobe koje prvi put traže zaposlenje	421	343	320	76,0	93,3
Novoprijavljene osobe	185	201	184	99,5	91,5
Novoprijavljeni direktno iz radnog odnosa	97	135	128	132,0	94,8
Zaposlene osobe s evidencije nezaposlenih	180	152	111	61,7	73,0
- na temelju radnog odnosa	133	119	78	58,6	65,5
- na temelju ostalih poslovnih mogućnosti	47	33	33	70,2	100,0
Brisani sa evidencije iz ostalih razloga	90	84	49	54,4	58,3
Dugotrajno nezaposleni (više od 12 mjeseci)	631	431	432	68,5	100,2
Udio mladih osoba do 24 godine	314	257	261	83,1	101,6
Udio starijih od 50 godina	460	343	354	77,0	103,2
Korisnici novčane naknade	417	382	398	95,4	104,2

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje

Rezultat svega je povećanje državnih kredita što naposljetku dovodi i do povećanja doprinosa za socijalno osiguranje, pogotovo kod zdravstvenog i mirovinskog osiguranja. Te odredbe vode do povećanja troškova za plaće, a dodatna opterećenja animiraju poduzeća da dalje otpuštaju radnike.²¹

²⁰ Bušelić, Marija: Mjere za poticanje zapošljavanja u Republici Hrvatskoj, Zagreb, 2001., str. 21.

²¹ Bušelić, Marija: Mjere za poticanje zapošljavanja u Republici Hrvatskoj, Zagreb, 2001., str.22.

3. SIROMAŠTVO I SOCIJALNA ISKLJUČENOST

3.1. Pojmovno određenje siromaštva i socijalne isključenost

Kada se govori o siromaštvu mora se kazati kako je to složen pojam, nitko od ljudi koji su siromašni nisu htjeli biti, financijska situacija i nesreće tijekom života doveli su ih u tu situaciju. Različite sudbine i nesreće doveli su neke ljude u situaciju siromaštva i socijalne isključenosti. Iako se pojam siromaštva javlja već u ranoj prošlosti, a kao takav spominje već u Bibliji, isti u današnjici poprima sasvim novo značenje i šire razmjere. Može se reći da je riječ o suvremenom i globalnom pojmu, a pri tome se zapravo on poima kao vodeći suvremeni problem globalnog društva, što ukazuje na njegovu ozbiljnost i nameće potrebu za detaljnim proučavanjima i istraživanjima s ciljem reduciranja globalnog siromaštva. Da je siromaštvo dosta nejasan i višeznačan pojam, o tome svjedoče vrlo različite procjene broja siromašnih u nekom društvu, kao i različite metode njihova mjerenja. Jedni ga shvaćaju vrlo usko, kao ekonomsko stanje ili problem osiguranja određene razine dohotka, a drugi ga definiraju vrlo difuzno i široko, uključujući u njega i psihološke faktore kao što su beznade ili niske aspiracije, slab self-koncept itd.²²

Siromaštvo dinamično, složeno, ali i određeno postojećim institucijama te prostorno i spolno uvjetovano. Uvjeti i pojavni oblik siromaštva razlikuju se prema socijalnim skupinama, vremenu, mjestu i zemlji. Siromaštvo se može razlikovati prema spolu osoba, etnitetu, dobi, mjestu (ruralno nasuprot urbanome), te prema izvoru dohotka. Obično su u kućanstvima djeca i žene izloženiji siromaštvu od muškaraca. Na siromaštvo utječu složeni međuodnosi politike, mjera i institucija u ekonomskoj i političkoj sferi. Značenje siromaštva ne ovisi samo o tome što se događa s nacionalnim dohotkom, već je važnije kako se promjene nacionalnog dohotka odražavaju na položaj kućanstva te što se zbiva u raspodjeli potrošnje dohotka.²³

Siromaštvo i nejednakost ozbiljna su prijetnja gospodarskom rastu, posebice u tranzicijskim zemljama jer velika nejednakost pojačava krize vezane za vanjske šokove te konflikti bogatih i siromašnih u raspodjeli dohotka mogu ugroziti funkcioniranje novostvorenih demokracija. Veća nejednakost može dovesti do znatno većeg nasilničkog kriminala, zbog razmjerno veće koristi što ga od njega imaju siromašni. Nejednakost uvjetuje narušavanje (ionako malog)

²² Šućur, Z: Koncepti siromaštva i socijalno isključivanje, Sveučilište u Zagrebu 2016., str. 44.

²³ Bejaković, Predrag (2005) Uloga gospodarsko-političkih mjera u ublažavanju siromaštva u Hrvatskoj. 29 (1): Zagreb: Institut za javne financije, str. 78.

socijalnog kapitala i nižeg sudjelovanja građana u političkom životu i društvu što siromašnima povratno smanjuje mogućnost utjecaja na donošenje odluka. Na koji način se život siromašnih razlikuje od onih koji to nisu? Siromašni većinom žive u prenaseljenim i slabije održanim stambenim objektima, njihova je prehrana ograničena na najosnovnije namirnice (posebice u gradovima) i često su slabije obrazovani. Tek manji dio siromašnih ima ušteđevinu, često su nedovoljno pokretni, a i njihova je društvena mreža vrlo sužena. Siromaštvo u Hrvatskoj već ima mnoga obilježja trajnoga stanja: pa je mala vjerojatnost da će siromašni lako izaći iz zatečenoga stanja.²⁴

Siromaštvo je danas vrlo aktualna tema budući da je riječ o problemu na globalnoj razini. Ono se općenito može definirati kao nedostatak osnovnih materijalnih sredstava za normalno življenje. To podrazumijeva prije svega nedostatak hrane, sigurnog prebivališta, odjeće, ali manifestira se i kroz razne druge neprilike kao što su neimanje zaposlenja, nedostatak potrebitog obrazovanja, zdravstvene zaštite te slično.²⁵

Važna značajka siromaštva je i socijalna isključenost koja podrazumijeva nepoštivanje ljudskih prava i ljudskog dostojanstva, neprihvatanje od strane okoline, izoliranost, nedostatak prava sudjelovanja u političkom životu i općenito odbačenost od društva. Socijalna isključenost višedimenzionalni je pojam koji povezuje materijalne i nematerijalne aspekte životnoga standarda. Biti isključen ne znači samo biti bez prihoda ili materijalnih resursa već i imati reducirane i pokidane društvene veze, odnosno izgubiti svoje mjesto u društvu. Sagledavajući navedeno socijalna isključenost dakako ima i velike psihičke posljedice kao što su usamljenost, depresija, samo omalovažavanje, potištenost i druga nepoželjna psihička stanja.²⁶

Naime, danas, kada se znanost, proizvodnja i tehnologija rastu i razvijaju brže no ikada prije enormno je velik broj krajnje siromašnih ljudi. Ključ shvaćanja tog fenomena leži u sve većem povećanju jaza između bogatih i siromašnih. Naime, kada je riječ o siromaštvu jasno je da zapravo nije riječ o stvarnoj nestašici hrane u svijetu, jer hrane ima dovoljno za sve. Problem je u raspodjeli dobara. Naime, vrlo malen broj stanovnika zemlje u svojim rukama drži većinu svjetskog bogatstva, dok je ostatak bogatstva podijeljen na ogroman broj ljudi. Tako jedni, suviše bogati, se razbacuju novcem i materijalnim bogatstvom dok neki, s druge

²⁴ Bejaković, Predrag (2005) Uloga gospodarsko-političkih mjera u ublažavanju siromaštva u Hrvatskoj. 29 (1): Zagreb: Institut za javne financije, str. 78.

²⁵ Šućur, Z: Koncepti siromaštva i socijalno isključivanje, Sveučilište u Zagrebu 2016., str. 42.

²⁶ Šućur, Z: Koncepti siromaštva i socijalno isključivanje, Sveučilište u Zagrebu 2016., str. 45.

strane nemaju dovoljno niti da zadovolje osnovne ljudske potrebe poput gladi. Zbog takve, nepravedne raspodjele raspoloživih dobara dolazi do krajnjeg siromaštva izuzetno velikog broja ljudi. Dok god je takva alokacija resursa na snazi, problem siromaštva na žalost neće biti riješen.²⁷

Kada je riječ o vrstama siromaštva, ono se može klasificirati s obzirom na kriterij prema kojemu se vrši podjela. Postoji objektivno i subjektivno siromaštvo, lokalno i globalno siromaštvo, materijalno i simboličko, trans materijalno i relacijsko, ekstremno i nevidljivo te apsolutno i relativno siromaštvo. Navodi sesubjektivno siromaštvo se temelji na subjektivnoj procjeni pojedinca o tome je li siromašan ili nije. Dakle, takva procjena može, ali ne mora biti točna, dok podlogu objektivnom siromaštvu daju stvarni pokazatelji siromaštva. Kada se govori o lokalnom siromaštvu može biti riječ o mjestu, gradu ili najčešće državi dok je globalno siromaštvo ono sveobuhvatno, svjetsko, koje uključuje sve zemlje svijeta.²⁸

Iako je lokalno siromaštvo problem svake države zasebno, sva lokalna siromaštva čine globalno siromaštvo koje je zajednički problem cijelog svijeta. Materijalno siromaštvo se odnosi na značajan nedostatak materijalnih sredstava za život i na njega se najčešće misli pod pojmom siromaštva koje je zapravo puno širi termin. Simboličko siromaštvo predstavlja neimanje stvari nematerijalne naravi koje su potrebne za uobičajen život kao što su zdravstvena zaštita, obrazovanje i slično. Problematika siromaštva je širi pojam od onoga koji većina ljudi misli. Također, u literaturi se nalaze dvije vrste siromaštva, apsolutno i relativno. Apsolutno siromaštvo (siromaštvo na rubu opstanka, apsolutna bijeda) – mjeri se na procjeni osnovnih sredstava potrebnih za zadovoljenje minimalnih ljudskih potreba (kakvoća i količina hrane, odjeće...). Po nekim suvremenim pristupima tome treba dodati i temeljne kulturne potrebe poput obrazovanja, zdravstvene zaštite, sigurnosti i razonode.²⁹

Temeljem navedenog može se reći da mjera apsolutnog siromaštva zapravo pokazuje koliko je hrane, odjeće i sličnog potrebno za opstanak. „Relativno siromaštvo definira se od društva do društva u određenom vremenu. Relativno se siromaštvo određuje prema važećem standardu nekog društva i prihvaćenom sustavu vrijednosti. Jedni će građani biti proglašeni siromašnima u odnosu na druge koji si mogu priuštiti određene sadržaje društvenog blagostanja. Kriterij siromaštva mijenja se s vremenom i od društva do društva.”³⁰

²⁷ Šundalić, Antun, Sociologija, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2011., str. 20.

²⁸ Šundalić, Antun, Sociologija, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2011., str. 23.

²⁹ Šundalić, Antun, Sociologija, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2011., str. 43.

³⁰ Šundalić, Antun, Sociologija, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2011., str. 44.

Relativno siromaštvo nije jednako u svim državama. Naravno, u bogatijim zemljama siromašnima se mogu proglasiti oni koji su u nerazvijenim zemljama van granica siromaštva.

Tablica 3. Teorije siromaštva.

TEORIJE SIROMAŠTVA		
Teorija deprivacijskog kruga	Teorija kulture ili subkulture siromaštva	Teorija situacijske prisile
<ul style="list-style-type: none"> • Seebohm Rowntree – 1902.; • „siromaštvo rađa siromaštvo“; • prenosi se s generacije na generaciju; • začarani krug koji nema početak i kraj; • negativan stav prema siromašnim ljudima dovodi do ograničavajućih socijalnih i društvenih prilika. 	<ul style="list-style-type: none"> • Oscar Lewis – 50-ih godina prošloga stoljeća; • siromaštvo je uzrok neprihvatljivih oblika ponašanja; • oprečno je dominantnom kulturom i društvenom okruženju; • međugeneracijski prijenos ponašanja kroz socijalizaciju; • kultura siromaštva se uči. 	<ul style="list-style-type: none"> • Liebow; • siromaštvo kao reakcija na prisilu situacije; • ovisnost o životnim uvjetima (bolest, nezaposlenosti i sl.); • promjena životnih uvjeta mijenja i otklanja siromaštvo.

Izvor: Sen, Amartya. (1981.)

Siromaštvo se najjednostavnije definira kao loš materijalni status, manjak društvene moći, loši uvjeti stanovanja, nepostojanje prava glasa, određeni životni stil i stavovi te slično. U tom kontekstu, ono uglavnom dočarava određeni socijalni status u kojem članovi društva oskudijevaju od dostatne hrane, odjeće, lijekova i ostalih egzistencijalnih i esencijalnih standarda za život.³¹

Siromaštvo izravno ovisi, a kao takav se i mjeri, s obzirom na prihode pojedinaca, obitelji ili kućanstava kojima se podmiruju svakodnevne osnovne ljudske potrebe. Međutim, mjerenje ovoga pojma na međunarodnoj razini nije toliko jednostavno. Sasvim suprotno, pri njegovu

³¹ Odekon, M. (2006.) Encyclopedia of World Poverty. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc., str. 38.

kvantificiranju javljaju se ozbiljni problemi i mnoge nedoumice. Razlog tome očituje se u multidimenzionalnosti i kompleksnosti ovoga pojma. Pri tome se za razliku od apsolutnih prihoda, vrlo često uzimaju u obzir oni relativni, a misli se na komparaciju prihoda pojedinca, obitelji ili kućanstva s referentnim pojedincem ili grupom. Upravo se ovakvom komparativnom analizom dolazi do podataka o značajno većoj razini siromaštva u svijetu.³²

Danas se definiranje i mjerenje siromaštva u svijetu susreće s brojnim kritikama mnogih autora. Oni ukazuju na opterećenost definicija siromaštva vrijednosnim sustavom onih koji ih kreiraju, utjecaj politike na ovaj proces i slično. Pristup definiranja ovoga pojma uvelike se razlikuje među državama svijeta, a posebice kada je riječ o skupinama razvijenih, tranzicijskih i nerazvijenih zemalja. Prema tome, definiranje istoga u SAD-u značajno je drugačije nego u Indiji, Bangladešu, Etiopiji ili drugim krajevima svijeta.³³

Život ljudi u ovim državama razlikuje se po mnogočemu, a misli se prije svega na socio-kulturna uvjerenja i stavove, sustav obrazovanja, dostupnost zdravstva, odnos prema obitelji i ostalim segmentima te slično. Siromaštvo se jednostavno definira kao nedostatak materijalnih sredstava za prihvatljiv životni standard, a s druge strane zahtijeva multidimenzionalnost istraživanja pri čemu je važno uzeti u obzir, pored materijalnih, socijalne, kulturne, političke pa i ekološke aspekte života.³⁴

Upravo se u tome očituje razlika nekadašnjeg i današnjeg, suvremenog poimanja ovoga pojma. Slijedom navedenog, daje se zaključiti kako je siromaštvo socijalna definicija koja implicira prije svega vrijednosne sudove. Kao takvo, ono biva stanje deprivacije dohotka i drugih izvora, materijalnih, socijalnih i kulturnih, a utječe na zdravlje i životna očekivanja, pristup socijalnim mrežama, zapošljavanje, učenje i poštovanje. Kada se govori o siromaštvu u Hrvatskoj to je problematika još iz bivšeg sustava i države do danas. Siromaštvo se može definirati kroz davanje socijalne pomoći, naravno to nekada nije točan pokazatelj.³⁵

Hrvatska se godinama iza domovinskog rata nalazila u tranzicijskom razdoblju. Naime, dok je Hrvatska bila dijelom Jugoslavije stope nezaposlenosti su bile izrazito niske, a siromaštvo kao problem bilo je nepriznato. O tome skoro da se i nije govorilo jer je siromaštvo u takvim političkim i društvenim uvjetima bilo shvaćano kao veliko zlo kojemu u državi nema mjesta.

³² Odekon, M. (2006.) *Encyclopedia of World Poverty*. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc., str. 39.

³³ Družić Ljubotina, Kletečki Radović, 2011 Str. 5- 29.

³⁴ Družić Ljubotina, O.; Kletečki Radović, M. (2011.) Siromaštvo i socijalni rad: Koliko je siromaštvo doista „tema“ socijalnog rada?. *Ljetopis socijalnog rada* 2011. 18 (1). Str. 5.-29

³⁵ Družić Ljubotina, Kletečki Radović, 2011., str. 18.

Naime, dominirala je politika jednakosti. Takva politika podrazumijevala je da svi imaju jednake mogućnosti za rad i napredovanje, bogatstvo se pravedno dijelilo između stanovnika sa ciljem da nema jaza bogati – siromašni već da svi budu jednaki. Država je ljudima pronalazila posao, davala stanove, plaće i osiguranje. Raspad takvog režima započeo je još 1980. godine poradi ekonomske krize. Nakon raspada Jugoslavije i osamostaljenja neovisne države Hrvatske siromaštvo u našoj zemlji dobiva drugačiji oblik i novo značenje. Napokon se priznaje taj problem koji je ponajviše nastao zbog velikih posljedica Domovinskog rata u kojemu je Hrvatska izborila neovisnost.³⁶

3.2. Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti

U ovom dijelu poglavlja definirat će se problematika siromaštva, odnosno pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti na osnovu kojih se klasificiraju navedeni pojmovi. Siromaštvo je jedna od pošasti današnjeg svijeta.

Tablica 4. Prikaz siromaštva i socijalne isključenosti za 2018. godinu

KLJUČNI POKAZATELJI SIROMAŠTVA I SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI KEY INDICATORS OF POVERTY AND SOCIAL EXCLUSION,		
Stopa rizika od siromaštva, %	20,0	At-risk-of-poverty rate, %
Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, %	26,4	People at risk of poverty or social exclusion, %
Osobe u teškoj materijalnoj deprivaciji (4 ili više stavki), %	10,3	People severely materially deprived (4 or more items), %
Osobe koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada, %	12,2	People living in households with very low work intensity, %
Prag rizika od siromaštva, kuna		
Jednočlano kućanstvo	28 070	One-person household
Kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece	58 946	Household consisting of two adults and two children
Stopa rizika od siromaštva prije socijalnih transfera, %		
Socijalni transferi nisu uključeni u dohodak	26,6	Social transfers excluded from income
Mirovine i socijalni transferi nisu uključeni u dohodak	43,2	Pensions and social transfers excluded from income
Stopa rizika od siromaštva određena prema 2012., %		
Prosjeck raspoloživog dohotka po kućanstvu, kuna	92 334	Average disposable income per household, kuna
Prosjeck ekvivalentnoga raspoloživog dohotka, kuna	51 610	Average equivalised disposable income, kuna

Izvor: Državni zavod za statistiku

Gotovo je postalo nemoguće govoriti o siromaštvu, a zaobići pojam socijalne isključenosti. Pojmovi siromaštvo, depriviranost i socijalna isključenost ponekad se koriste kao sinonimi. No, obično se čini konceptualna razlika između njih na način da se siromaštvo interpretira u relacijama dohotka, odnosno materijalnog statusa, dok je deprivacija koncept više vezan uz

³⁶ Bejaković, Predrag (2005) Uloga gospodarsko-političkih mjera u ublažavanju siromaštva u Hrvatskoj. 29 (1): Zagreb: Institut za javne financije, str. 124.

kvalitetu života. Socijalna isključenost se shvaća kao nemogućnost punopravne participacije u socioekonomskim aktivnostima, uključujući i nemogućnost utjecaja u donošenju odluka.³⁷

Procjena siromaštva je stvar dogovora. Navodi se kako države siromaštvo izražavaju preko stope socijalne pomoći. Socijalna pomoć se dodjeljuje stanovništvu u raznim kategorijama kao što su nezaposlene osobe s invaliditetom te trajno bolesne, obitelji s niskim prihodima, starije osobe i slično. Tako je socijalna pomoć najčešći pokazatelj siromaštva na državnoj razini, no broj ljudi koji primaju socijalnu pomoć manji je od stvarnog broja ljudi kojima je potrebna financijska pomoć. Zbog toga ovaj pokazatelj nije najpouzdaniji, no može dati neke približno točne brojke.³⁸

Kako bi se identificirali pokazatelji siromaštva za primjer se uzimaju evidencije Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske. U okviru njih izdvajaju se sljedeći pokazatelji:³⁹

- stopa rizika od siromaštva (prag siromaštva odnosi se na minimalni dohodak potreban određenom kućanstvu za zadovoljenje životnih potreba);
- osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti (osobe koje su u riziku od siromaštva ili su u teškoj deprivaciji ili žive u kućanstvima s niskim intenzitetom rada);
- stopa teške materijalne deprivacije (postotak osoba koje žive u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti najmanje četiri od devet stavaka materijalne deprivacije);
- osobe u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada (odnosi se na one osobe u dobi od 0 do 59 godina koje žive u kućanstvima čiji je intenzitet rada manji od 0,2);
- stopa rizika od siromaštva prije socijalnih transfera (izuzimanje socijalnih transfera iz dohotka utječe na povećanje postotka osoba koje su u riziku od siromaštva s osnovnih 20% na stopu od 31%. Ako se iz dohotka izuzmu i socijalni transferi i mirovine, tada stopa rizika od siromaštva iznosi 45,2%);
- stopa rizika od siromaštva određena prema pragurizika od siromaštva iz 2012. godine (uzima u obzir promjene u troškovima života i izračunana je na temelju deflacioniranog praga rizika od siromaštva iz 2012. Godine);
- prosjek raspoloživog dohotka po kućanstvu (prosjek ukupnog dohotka u kućanstvu).

³⁷ Družić Ljubotina, Olja (2012) Beskućništvo: pogled iz različitih perspektiva. Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom, str.30.

³⁸ Šundalić, Antun, Sociologija, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2011., str. 44.

³⁹ Prema kriterijima Hrvatskog državnog zavoda, izvješće za 2017. godinu.

Važno je istaknuti kako predmetna nacionalna organizacija primjenjuje drugačiju metodologiju od onih na međunarodnoj razini. Na primjer, Svjetska banka (engl. The World Bank) identificira i mjeri sljedeće pokazatelje siromaštva;⁴⁰

- stan s manje od 10m² po osobi;
- nema priključak na struju;
- nema WC u stanu;
- nema kupaonicu u stanu;
- nema tekuću vodu;
- nema priključak na kanalizaciju;
- nema telefon;
- nema televizor;
- nema hladnjak ili zamrzivač;
- nema stroj za pranje rublja

Na jednaki način moguće je identificirati različite pokazatelje siromaštva i na primjeru istraživanja ostalih međunarodnih organizacija. Detaljnije o ovim pokazateljima i konkretnim vrijednostima istih na primjeru Republike Hrvatske slijedi u narednom poglavlju rada.⁴¹

3.3. Skupine isključenih osoba

Socijalne isključene osobe predstavljaju golem problem ali i izazov za društvo svake zemlje. Njihova problematika je složena. Za uključivanje takvih osoba u život važan je rad države i institucija, pogotovo socijalne skrbi. U posljednje vrijeme pojam siromaštva se sve češće zamjenjuje složenijim pojmom socijalne isključenosti. Premda postoje nejasnoće u određenju ovoga pojma, većina će se složiti s time da se socijalna isključenost odnosi na razmjerno

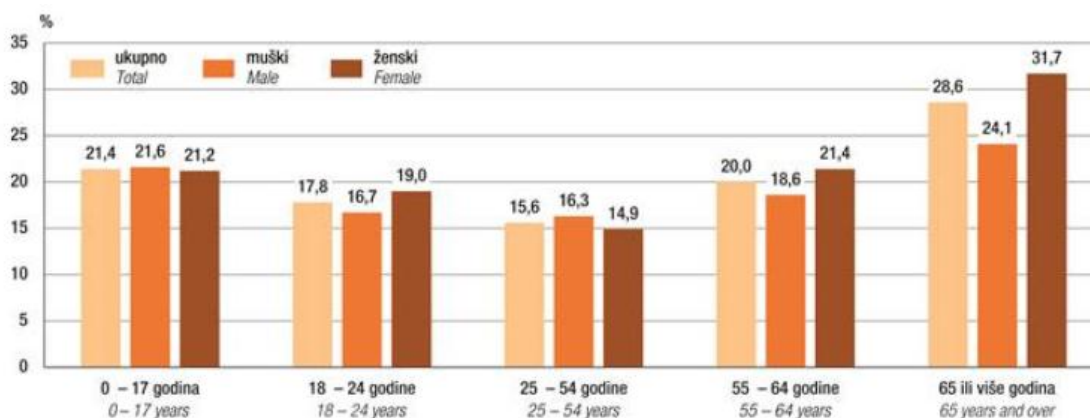
⁴⁰ Branka Starc - Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi : priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi. Str. 78- 120.

⁴¹ Branka Starc - Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi : priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi. Str. 80. – 85.

trajnu višestranu prikraćenost pojedinaca određuje socijalnu isključenost kao nemogućnost sudjelovanja u ekonomskom, socijalnom, političkom i kulturnom životu matičnog društva.⁴²

Većina europskih istraživača rabi pojam društvene isključenosti kako bi zamijenili pojam potklase. Ideju društvene isključenosti zatim su preuzeli političari premda su je prvi koristili sociolozi kako bi govorili o novim izvorima nejednakosti. Društvena isključenost odnosi se na načine na koje pojedinci mogu postati odvojeni od punog sudjelovanja u širem društvu. To je širi pojam od potklase i ima tu prednost da naglašava procese – mehanizme isključivanja. Kako bi živjeli punim i aktivnim životom pojedinci ne moraju biti u stanju samo prehraniti se, odjenuti i smjestiti u nekom stanu, nego moraju imati i pristup nužnim dobrima, odnosno uslugama kao što su javni prijevoz, telefon, osiguranje i banka. Kako bi neka zajednica ili društvo bili socijalno integrirani, važno je da njegovi pripadnici imaju zajedničke institucije (škole, ambulante, javni prijevoz...). Te zajedničke institucije stvaraju osjećaj društvene solidarnosti unutar stanovništva.⁴³

Grafikon 1. Stopa rizika od siromaštva i socijalne isključenosti prema dobi i spolu.

Izvor: Državni zavod za statistiku

Nema jedinstvene definicije socijalne zaštite u socijalnoj politici. Obično se ovaj pojam koristi u dvostrukom značenju. U širem smislu riječi, socijalna zaštita se izjednačava s pojmom socijalne sigurnosti te obuhvaća raznorodni skup politika i mjera kojima je cilj smanjiti siromaštvo i ranjivost pojedinaca koji nisu sposobni raditi zbog kronične bolesti, trajne invalidnosti ili starosti te zaštititi najveći dio stanovništva od određenih životnih rizika,

⁴² Šverko, Branimir; Galić, Zvonimir; Seršić, Maslić, Darja (2006) Nezaposlenost i socijalna isključenost: longitudinalna studija. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, str. 58.

⁴³ Giddens, A., (2007) Sociologija, 4. izdanje, Zagreb: Nakladni zavod Globus., str. 67.

kao što su nezaposlenost, bolest, smrt hranitelja itd. S obzirom na osnovne ciljeve, dva su ključna dijela socijalne zaštite: socijalna pomoć i socijalno osiguranje. U sadašnjim raspravama o socijalnoj politici, socijalna zaštita se koristi kao još širi termin koji uključuje socijalnu sigurnost i socijalno-sigurnosnu mrežu.⁴⁴

U užem smislu riječi, u socijalnu zaštitu uključene su sve one mjere i programi kojima se želi zaštititi tzv. socijalne i osjetljive skupine ljudi. U ovoj definiciji ključno je pitanje koga uključiti u ranjive skupine. U većini društava sljedeće kategorije osoba obično spadaju u ranjive skupine: starije osobe, rasne ili etničke manjine, izbjeglice, azilanti, hendikepirani i bolesni, beskućnici, bivši zatvorenici ili štićenici određenih institucija, dugotrajno nezaposleni, stariji radnici, jednoroditeljske obitelji, žene koje skrbe o drugim članovima obitelji, mladi i djeca. U vrlo uskom smislu riječi, socijalna zaštita je usmjerena samo na najranjivije skupine koje su pogođene strukturalnim razlozima, krizama ili životnim teškoćama, a svoje potrebe ne mogu zadovoljiti putem rada i prava koja iz njega proizlaze. U ovom je pogledu definicija socijalne zaštite bliska pojmu socijalno-sigurnosne mreže, koja ima ulogu zaštititi siromašne i druge (nesiromašne) ranjive skupine suočene s ekonomskom i financijskom krizom.⁴⁵

U većini europskih zemalja pojam socijalne zaštite upotrebljava se u širem smislu riječi (obuhvaćajući socijalno osiguranje, socijalnu pomoć i neke univerzalne naknade), pa će se koristiti u tom značenju. Tijekom cijelog razdoblja u kojemu se tržište rada u Hrvatskoj manje ili više sustavno prati temeljni problem hrvatskog tržišta rada predstavlja višak radne snage. Naime, nezaposlenost u Hrvatskoj predstavlja dugotrajnu i prilično rezistentnu pojavu, koja je pokazivala vrlo visok stupanj neosjetljivosti na reforme, reorganizacije, promjene u zakonodavstvu i sl.⁴⁶

Stoga je važan oblik zaštite stanovništva za vrijeme dok ne ostvaruju dohodak sustav pomoći za vrijeme nezaposlenosti. Za slučaj nezaposlenosti obvezno su osigurani svi radnici u radnom odnosu, kao i osobe koje obavljaju samostalnu djelatnost i po toj osnovi su obvezno osigurane prema propisima o mirovinskom osiguranju. To osiguranje provodi se na načelu

⁴⁴ Zoran Š. Razvoj socijalne pomoći i socijalne skrbi u Hrvatskoj nakon Drugoga svjetskog rata
Izvorni znanstveni članak .

⁴⁵ Zoran Š. Razvoj socijalne pomoći i socijalne skrbi u Hrvatskoj nakon Drugoga svjetskog rata
Izvorni znanstveni članak .

⁴⁶ Bejaković, P. (2007) Sustavi socijalnog osiguranja i skrbi: Zaposlenost i nezaposlenost. U: Ott, K., ur., Javne financije u Hrvatskoj. Treće promijenjeno izdanje. Zagreb: Institut za javne financije, str. 121.

solidarnosti.⁴⁷

Temeljem osiguranja za slučaj nezaposlenosti, nezaposlene osobe ostvaruju određena prava poput: prava na novčanu naknadu za vrijeme nezaposlenosti, prava na novčanu pomoć i naknadu troškova za vrijeme obrazovanja i osposobljavanja i prava na jednokratnu novčanu pomoć i naknadu putnih i selidbenih troškova. Također, iz tih prava proizlaze i određene obveze poput: redovitog kontaktiranja savjetnika za zapošljavanje u dogovorenom vremenu, prisustvovanja individualnom savjetovanju i podnošenja molbi poslodavcima i javljanja na molbe i natječaje. Institucija koja je nadležna za kontrolu tih obveza i prava u sustavu pomoći za vrijeme nezaposlenosti je Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ) kao tijelo javne vlasti koje na temelju javnih ovlasti provodi programe sa zadaćom rješavanja pitanja iz problematike vezane uz zapošljavanje i nezaposlenost. Također veliku ulogu prema socijalno isključenima igra i država sa svojim aktivnostima.⁴⁸

Pravo na ostvarivanje socijalne pomoći u Hrvatskoj ima svaka pojedina osoba ili obitelj ako im je uistinu potrebna novčana i stručna pomoć u rješavanju negativnih i nepovoljnih privatnih ili obiteljskih okolnosti zbog kojih bez pomoći socijalne skrbi nisu u mogućnosti podmiriti svoje osnovne životne potrebe, održati kvalitetu života ili štititi svoja prava i interese. U skladu s tim postoje dvije skupine korisnika socijalne pomoći. Prvu skupinu čine oni koji se prema zakonu smatraju siromašnima zbog izostanka bilo kakvih prihoda ili zbog prihoda koji su premali za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba. U drugu skupinu pripadaju oni koji socijalnu pomoć dobivaju zbog podmirenja specifičnih potreba koje su nastale zbog invalidnosti, starosti, ovisnosti i dr. U ovoj kategoriji su i djeca i mladež s poremećajima u ponašanju, žrtve obiteljskog nasilja i trgovanja ljudima te azilanti.⁴⁹

Nadalje, isključenost se može podijeliti na tri načina.⁵⁰

- društvena,
- ekonomska,
- politička.

⁴⁷ Kerovec, N., (2000). Zaštita nezaposlenih osoba u Hrvatskoj. Revija za socijalnu politiku, str. 19.

⁴⁸ Kerovec, N., (2000). Zaštita nezaposlenih osoba u Hrvatskoj. Revija za socijalnu politiku, str. 20.

⁴⁹ Kerovec, N., (2000). Zaštita nezaposlenih osoba u Hrvatskoj. Revija za socijalnu politiku, str. 36.

⁵⁰ Giddens, A., (2007) Sociologija, 4. izdanje, Zagreb: Nakladni zavod Globus., str. 69.

Društvena isključenost može preuzeti niz oblika pa se može javiti u izoliranim seoskim zajednicama, odvojenim od mnogih usluga i mogućnosti ili u gradskim četvrtima s visokom stopom kriminala i lošim stanovima. Isključenost i uključenosť mogu se shvatiti ekonomski, politički i socijalno.⁵¹

Ekonomska isključenost većinom se odnosi na isključenost iz procesa proizvodnje i potrošnje gdje su zaposlenje i participacija ključni za uključenosť u kontekstu proizvodnje. U zajednicama s visokom materijalnom depriviranošću manje ljudi radi puno radno vrijeme, a neformalne mreže informacija koje mogu pomoći nezaposlenima da uđu na tržište rada su slabe. Nezaposlenost je obično visoka, a profesionalne mogućnosti ograničene. Jednom kad su isključeni iz tržišta rada, ljudi vrlo teško ponovno dobiju priliku za uključivanjem. Isključenost iz ekonomije za posljedicu ima društvenu isključenost – ljudi koji si ne mogu priuštiti telefon, koji ne posjeduju bankovni račun i sl. teško mogu biti u kontaktu s prijateljima ili si priuštiti ono što ostatak „uključenih“ može.⁵²

Po pitanju političke isključenosti, široka i trajna participacija u politici temelj je liberalnih demokratskih država; građani se potiču da prate politička događanja, da iskažu svoje mišljenje, podrže ili se suprotstave vlasti te da priopće predstavnicima vlasti svoje brige i zanimanja i da na taj način sudjeluju u političkom procesu. Sudjelovanje društveno isključenih pojedinaca u političkim programima onemogućeno je zbog nedostatka resursa, informacija i ostalih manjkavosti zbog čega se glas društveno isključenih zajednica ni u ovom smislu ne čuje.⁵³

⁵¹ Giddens, A., (2007) Sociologija, 4. izdanje, Zagreb: Nakladni zavod Globus., str.73-83

⁵² Giddens, A., (2007) Sociologija, 4. izdanje, Zagreb: Nakladni zavod Globus., str.73-83

⁵³ Giddens, A., (2007) Sociologija, 4. izdanje, Zagreb: Nakladni zavod Globus., str.73-83.

3.4. Posljedice socijalne isključenosti

Pojavom suvremenoga doba, socijalna isključenost postala je jedna od najpopularnijih tema u okviru društvenih znanosti. Prema mišljenju mnogih znanstvenika, ovaj pojam ujedno je i vodeći problem suvremenoga doba i društva, koji je čak izraženiji od siromaštva i marginalizacije. Problem socijalne isključenosti i posljedice koje se vuku za sobom su ozbiljnog karaktera. Posljedice se osjete na obiteljski život, zdravstveni, poslovni status te društveni život. U današnjem društvu tradicije, pravila i upute više ne vrijede na način na koji su vrijedile u prošlosti, a pojedinci se u okvirima takve stvarnosti suočavaju s brojnim mogućnostima koji su tek dio konstruiranja, prilagodbe, poboljšavanja i razrješavanja zajednice koju oblikuju s drugima. Premda se ovdje može zaključiti da su brak i obiteljski život postali „krhkiji“ nego ikad prije, oni su i dalje ljudima jako važni pa je današnja bitka spolova najjasnija moguća indikacija gladi za ljubavlju. Dok su s jedne strane napetosti između muškaraca i žena visoke, i dalje postoji duboka nada i vjera u mogućnost pronalaženja prave ljubavi i u njeno ispunjenje.⁵⁴

Duboke promjene koje su zahvatile obitelj, prije svega smanjenje broja članova, zapošljavanje žena, pluralizacija obiteljskih oblika, individualizacija, porast broja samačkih kućanstava, nisu ugrozile temeljne vrijednosti obitelji. Pripadnici novih naraštaja samo su promijenili percepciju i očekivanja od obitelji pa stoga nije uputno iz smanjenja broja članova i pluralizacije oblika obitelji izvlačiti brzoplete zaključke o krizi obiteljskih vrijednosti. Novi tip obiteljskih veza, oslonjen na sve veću autonomiju pojedinaca i njihovo moderno međusobno komuniciranje, omogućuje obiteljsku „privrženost na distanci“. Drugačije rečeno, nesigurni svijet u kojemu živimo na neki način raslojava tradicionalnu strukturu obitelji, ali istodobno održava, a u određenom smislu i revitalizira, vrijednost obitelji kao središta individualnoga i društvenog života.⁵⁵

Smatra se kako osobe koje su duže socijalno isključene često pate od ozbiljnih zdravstvenih problema što nije začuđujuće s obzirom na to da su socijalno izolirani, te s niskim razinama socijalne podrške i smanjenih mogućnosti za socijalno funkcioniranje te integraciju u društvo. Upravo takav nedostatak društvenih resursa doprinosi njihovoj bolesti te zadržavanju u statusu u kojemu su se našli. Ova zapažanja samo su još jedan pokazatelj potrebe za daljnjim

⁵⁴ Giddens, A., (2007) Sociologija, 4. izdanje, Zagreb: Nakladni zavod Globus., str. 70.-92.

⁵⁵ Giddens, A., (2007) Sociologija, 4. izdanje, Zagreb: Nakladni zavod Globus., str. 73.

istraživanjem odnosa između društvenih mreža, socijalne podrške te zdravlja osoba koje su se našle bez krova nad glavom.⁵⁶

Loše mentalno zdravlje može utjecati i na fizičko zdravlje, pogotovo onima koji se nalaze bez krova nad glavom. Mentalne bolesti mogu uzrokovati zanemarivanje poduzimanja potrebnih mjera opreza koje bi zdrav čovjek pri normalnim okolnostima poduzeo. U kombinaciji s neadekvatnim higijenskim uvjetima ovo može rezultirati bolestima dišnog sustava, infekcijama, bolestima kože, HIVom ili tuberkulozom.⁵⁷

Prema izračunima Ujedinjenih naroda potrebno dodatnih 9 milijardi dolara godišnje kako bi se ljudima diljem svijeta omogućilo provođenje sanitarnih mjera i čistu vodu, te dodatnih 13 milijardi dolara kako bi sve svakom stanovniku Zemlje zadovoljile osnovne potrebe u pogledu zdravstvene zaštite i prehrane. Činjenicom da bi 3,5 dolara po pojedincu svjetskog stanovništva bilo dovoljno kako bi se zaštitila siromašna populacija, nameće se pitanje zašto jaz između bogatog i siromašnog dijela populacije još uvijek postoji.⁵⁸

⁵⁶ Giddens, A., (2007) Sociologija, 4. izdanje, Zagreb: Nakladni zavod Globus., str. 77.

⁵⁷ Giddens, A., (2007) Sociologija, 4. izdanje, Zagreb: Nakladni zavod Globus., str. 79.

⁵⁸ Zoran Šućur – Izvorni znanstveni članak - Studijski centar socijalnog rada Pravnog fakulteta

4. UTJECAJ NEZAPOSLENOSTI NA SIROMAŠTVO I SOCIJALNU ISKLJUČENOST U RH

U ovom dijelu rada definirat će se povezanost i utjecaj nezaposlenosti na siromaštvo i socijalnu isključenost u Republici Hrvatskoj.

4.1. Povezanost nezaposlenosti, siromaštva i socijalne isključenosti

Problematika povezanosti nezaposlenosti, siromaštva i socijalne isključenosti je nezaobilazna u ovoj tematici iz razloga što sva tri faktora čine na kraju jedan rezultat. Većina osoba koje je zadesila ova sudbina dolazi do ignoriranja i isključivanja iz društva zbog prva dva faktora. Nezaposlenosti i siromaštva, koji zapravo generiraju socijalnu isključenost. Nažalost, u svemu tome na kraju najviše zasluge ima ljudski faktor.⁵⁹

Problem nezaposlenosti egzistencijalni je problem svakoga pojedinca, kada na razini cjelokupnog društva nema mogućnosti da svoju živu radnu energiju pretvori u novac i da time na slobodnom tržištu vrijednost svoje radne energije razmjenjuje za dobra potrebna održavanju života. Osoba koja ne posjeduje sredstva za rad ima vrlo male koristi od toga da slobodno tržište svima daje mogućnost poduzetničke inicijative. Ako se pretpostavi da svi pojedinci sposobni za rad imaju slobodu osigurati si uvjete rada kojima će plasirati svoju radnu energiju, onda moramo uzeti u obzir da se ta činjenica na kraju svodi na to da samo najuspješniji pojedinci mogu postići taj cilj, ali će još uvijek postojati velika većina onih koji to ipak neće moći. S obzirom na to da su sredstva rada po svojoj količini i sadržaju na današnjem stupnju razvitka ograničena, onda su i mogućnosti zapošljavanja ograničene.

Ta zakonitost u ekonomskim kretanjima dovodi do nezaposlenosti, a ona predstavlja jedan od najvećih problema društva i pojedinca. Ta je pojava karakteristična i za najrazvijenije zemlje, u kojima stopa zaposlenosti premašuje 45% pa prelazi i 50% zaposlenog stanovništva, a izrazito je nepovoljna u nerazvijenom svijetu. To se isto događa i u tranzicijskim zemljama pa i u Hrvatskoj. Visoka stopa nezaposlenosti stanovništva, kao što je sada u Hrvatskoj, poprima pandemijski oblik. Nezaposleni pojedinac ne samo da je nesretan i izložen stresu i da to stanje doživljava kao nedostojan i ponižavajući društveni položaj, nego pojedinac takvo stanje doživljava kao stanje beznadnosti, čime je ugrožen njegov životni opstanak.⁶⁰

⁵⁹ Branimir Šverko, Zvonimir Galić, Darja Maslić Seršić- Izvorni znanstveni rad UDK: 364.27-057.19

⁶⁰ Giddens, A., (2007) Sociologija, 4. izdanje, Zagreb: Nakladni zavod Globus., str. 73.

Tako je osoba lišena svake idile koja čini puninu ljudskoga života izraženu demokracijom, slobodom, kulturom, a kao misaono biće nezaposlena osoba je lišena čak i vlastite reprodukcije. Zbog najuže povezanosti nezaposlenosti i gologa života, zadaća suvremene države kao organiziranog društvenog aparata jest da na najradikalniji način ostvaruje humanu zadaću i brigu o zapošljavanju svoga stanovništva.⁶¹

Najvažniji čimbenik socijalne participacije jest kumuliranje aspekata deprivacije i istovremena višestruka depriviranost u materijalnom i sociopsihološkom pogledu. Osim toga, izgleda da dugotrajno održanje loših životnih uvjeta snažno utječe na socijalnu isključenost. Kada su nepovoljne okolnosti zacementirane tijekom dužeg vremena, velika je vjerojatnost da će se javiti percepcija o ograničenoj socijalnoj participaciji, a to znači osjećaj bespomoćnosti i ograničeni pristup institucijama. Zadatak je socijalne politike i socijalnog rada spriječiti dugotrajnu i kumulativnu deprivaciju. U kojoj će mjeri socijalna isključenost pogađati građane neke zemlje ovisi ne samo o njihovim osobnim karakteristikama, već i o modelima socijalne države ili politike.⁶²

Veza među dimenzijama prikraćenosti odgovorna za SI počiva na isprepletenosti gospodarskih, društvenih i kulturnih resursa kojima se svakodnevno koristimo. Pođimo od radne prikraćenosti, to jest nezaposlenosti. Ona izravno povećava rizik siromaštva (Šverko i sur., 2004, Gallie et. al, 2003.), a često ima i negativan utjecaj na društveni život pogođene osobe. Katkad izravno, gubljenjem kontakta s prijateljima/poznancima iz profesionalnog kruga, a katkad neizravno, zbog financijskih teškoća³ i negativnih psiholoških stanja (sve do depresije) koje prate gubitak profesionalnog identiteta i pad statusa (Gallie, 1999.). Siromaštvo, pak, smanjuje vjerojatnost zapošljavanja, ponajprije ograničenošću (materijalnih, kulturnih i interpersonalnih) resursa kojima siromašni raspolažu⁴, a nerijetko produbljuje i socijalnu izoliranost, osobito u većim urbanim sredinama.⁶³

⁶¹ Giddens, A., (2007) Sociologija, 4. izdanje, Zagreb: Nakladni zavod Globus., str. 74.

⁶² Branimir Šverko, Zvonimir Galić, Darja Maslić Seršić- Izvorni znanstveni rad UDK: 364.27-057.19

⁶³ White, 1991.

Slika 2. Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u RH

 DRŽAVNI ZAVOD ZA STATISTIKU REPUBLIKE HRVATSKE CROATIAN BUREAU OF STATISTICS		2015. ¹⁾	2016.	2017.	2018. ²⁾
Stopa rizika od siromaštva, %	<i>At-risk-of-poverty rate, %</i>	20,0	19,5	20,0	19,4
Prag rizika od siromaštva, kuna	<i>At-risk-of-poverty threshold, kuna</i>				
Jednočlano kućanstvo	<i>One-person household</i>	24.979	26.156	28.070	29.958
Kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece	<i>Household consisting of two adults and two children</i>	52.456	54.928	58.946	62.912
Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, %	<i>People at risk of poverty or social exclusion, %</i>	29,1	27,9	26,4	24,9
Osobe u teškoj materijalnoj deprivaciji (4 ili više stavki), %	<i>People severely materially deprived (4 or more items), %</i>	13,7	12,5	10,3	8,6
Osobe koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada, %	<i>People living in households with very low work intensity, %</i>	14,4	13,0	12,2	11,2
Nejednakost distribucije dohotka – kvintilni omjer (S80/S20)	<i>Inequality of income distribution – quintile share ratio (S80/S20)</i>	5,2	5,0	5,0	5,0
Ginijev koeficijent	<i>Gini coefficient</i>	30,4	29,8	29,9	29,7

Izvor: Hrvatski zavod za statistiku

4.2. Mjere za suzbijanje nezaposlenosti i socijalne isključenosti

U nastavku su aktivnosti koje država provodi, odnosno mjere iz vlastitog proračuna i proračuna Europske zajednice s ciljem suzbijanja siromaštva, nezaposlenosti i socijalne isključenost. Postoje mnogi fondovi koji sufinanciraju ili financiraju u potpunosti uključivanje isključenih osoba u društvo.⁶⁴

Vlada Republike Hrvatske je donjela strategiju regionalnog razvoja za razdoblje od 2014. do 2020. godine, a usklađena je s onima na razini Europske unije. Strategija je u službi osiguranja sustavnog i zajedničkog pristupa svim relevantnim dionicima u rješavanju predmetnog problema. Njegova svrha, pored navedenog, je osiguranje minimalnog standarda najugroženijim skupinama lokalnog društva. Strukturno sadrži pregled postojećeg stanja u Hrvatskoj, kao i uzroka koji su do njega doveli. Pri tome se jasno identificiraju najranjivije skupine društva koje su izložene ovom problemu, uz načelnu orijentiranost na pojedinca i

⁶⁴ Izvor podataka: Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj 2014.-2020. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/Strategija%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva.pdf>.

njegove potrebe. Nadalje, ista definira tri prioriteta u procesu borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, a misli se na:⁶⁵

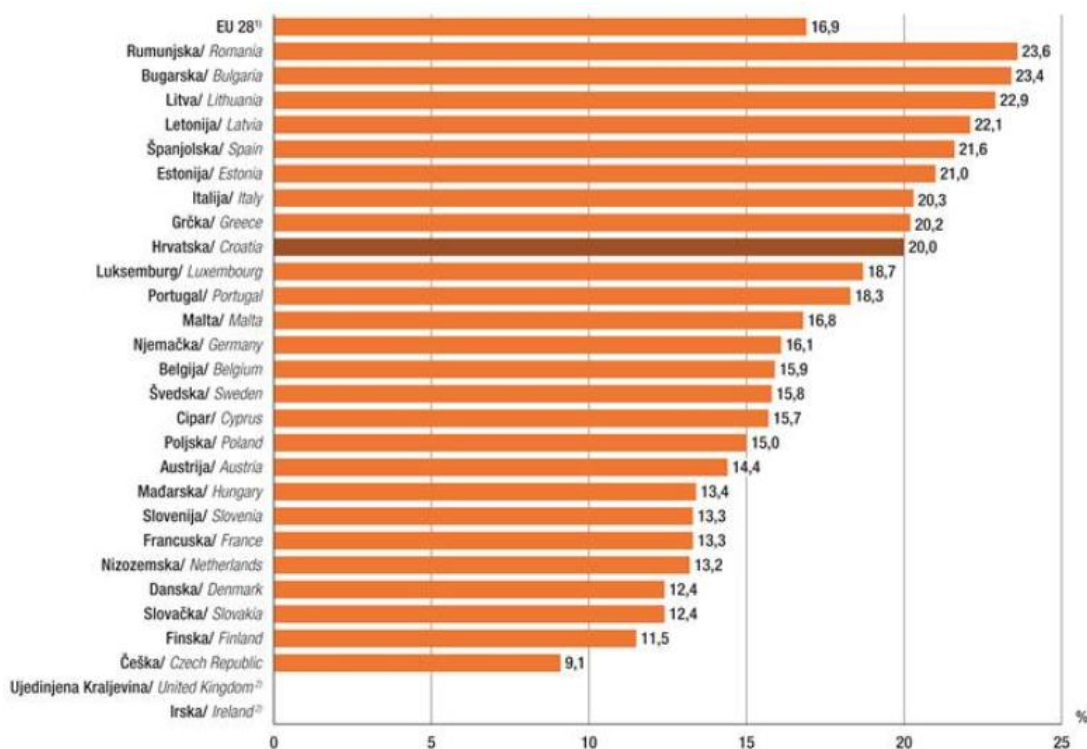
- borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti te smanjenje nejednakosti u društvu sukladno jednom od ciljeva Strategije Europa 2020;
- smanjenje broja osoba u riziku od siromaštva za 150 000 stanovnika s posebnim naglaskom na najranjivije osobe kao što su mladi, osobe s invaliditetom, umirovljenici i Romi;
- povećanje udjela populacije u dobi od 30 do 34 godine sa završenim tercijskim obrazovanjem za 35%, povećanje zaposlenosti do 2020. godine na 59%; smanjiti udio ranog napuštanja školovanja na 4% do 2020. godine; sprječavanje nastanka novih kategorija siromašnih uz smanjenje broja siromašnih i socijalno isključenih;
- osiguranje kvalitetnih i dostupnih usluga za djecu te poticati visoko obrazovanje i cjeloživotno učenje, kao i osigurati socijalne usluge za sve građane; razvoj stambene politike; veće korištenje EU fondova; uspostavu koordiniranog sustava potpore skupinama u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti
- uspostava koordinacije i suradnje na svim razinama, kao i provedba kvalitetnih i kontinuiranih analiza stanja u državi i na međunarodnoj razini.

Dokument promovira antidiskriminacijsku politiku, koja biva polazni princip u ostvarenju ovih prioriteta i ciljeva. Za njihovu realizaciju predviđeno je osam strateških područja, među kojima je imperativno područje obrazovanje i cjeloživotno učenje, a slijede zapošljavanje i pristup zapošljavanju, stanovanje i dostupnost energije, pristup socijalnim naknadama i uslugama, pristup zdravstvenom sustavu, skrb o starijim osobama, borba protiv zaduženosti i financijska neovisnost te ujednačen regionalni razvoj. Detaljnije o svakom strateškom području slijedi u narednom dijelu ovoga poglavlja pri razradi posebnih politika za suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti. Naime, iako su ova strateška područja sastavni dio predmetne Strategije, ona zapravo predstavljaju skup politika kojima se navedeno nastoji realizirati u praksi. Svako strateško područje sadrži nekoliko glavnih strateških aktivnosti koje će osigurati uspješnu provedbu istih.⁶⁶

⁶⁵ Izvor podataka: Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj 2014.-2020. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/Strategija%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva.pdf>.

⁶⁶ Izvor podataka: Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.

Grafikon 2. Prikaz siromašnosti i socijalne isključenosti u zemljama EU

Izvor: Državni zavod za statistiku

Definirani način provedbe ovih područja detaljnije je razrađen u okviru trogodišnjeg programa izvedbe na nacionalnoj razini, koji također zahtijeva izradu adekvatnih dokumenata na regionalnim i lokalnim razinama. Prvo među njima je područje obrazovanja i cjeloživotnog učenja. U okviru ovoga područja osnova je provedba obrazovne i znanstvene politike koja ima nekoliko ciljeva, a u konačnici doprinosi reduciranju problema siromaštva i socijalne isključenosti. Ova politika postavlja poseban fokus na najugroženije skupine stanovnika, ali i na ostala kritična područja poput:⁶⁷

- ranih faza obrazovanja;
- poticanja vertikalne prohodnosti u sustavu obrazovanja;
- sufinanciranja međumjesnog javnog prijevoza;
- materijalnih potpora Romima i slabije imućnim građanima;
- programa učenja hrvatskog jezika za tražitelje azila, azilante i strance;

⁶⁷ Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj 2014.-2020. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/Strategija%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva.pdf>.

- posebni programi za djecu s poteškoćama;
- poticanja visokog obrazovanja – besplatno studiranje, stipendiranje i slično;
- promocije cjeloživotno učenje.

Već je i u prethodnom tekstu bilo riječi o tome kako se obrazovanje uzima kao jedan od najvažnijih alata za borbu protiv siromaštva i napuštanje začaranog kruga. Sljedeće područje je zapošljavanje i pristup zapošljavanju, a određeno je nacionalnom politikom zapošljavanja i osposobljavanja. Ona postavlja naglasak na najugroženije skupine kao što su dugotrajno nezaposlene, mladi bez radnog iskustva, invalidi, Romi i ostali. Cilj ove politike je osiguranje pravne i socijalne sigurnosti zaposlenih i nezaposlenih osoba u Hrvatskoj, poticati poduzetništvo i samozapošljavanje (projekti, financijske pomoći, poduzetnički inkubatori i slično), osigurati uspješniju provedbu Programa stručnog osposobljavanja i zapošljavanja Hrvatskih branitelja te djece hrvatskih branitelja, unaprijediti sustav usklađivanja obrazovanja s potrebama nacionalnog gospodarstva i provesti sveobuhvatno informiranje i kontrolu provedbe ovih aktivnosti. Sljedeće područje odnosi se na stanovanje i dostupnost energije, a uređeno je sukladno stambenom politikom, pravima i sustavom u Hrvatskoj. smjernice i aktivnosti koje pripadaju ovoj politici i području su:⁶⁸

- unapređenje sustava najamnog stanovanja putem programa za izradu modela stanovanja;
- osnivanje i potpora programima prihvatilišta i programa nužnog smještaja putem programa za beskućnike i azilante, osnivanjem pučkih kuhinja i korištenjem nacionalnih kapaciteta za stanovanje;
- učinkovito gospodarenje energijom u graditeljstvu putem unapređenja mehanizama energetske učinkovitosti;
- unapređenje standarda stanovanja ranjivih skupina kroz Arhitektonsku politiku Republike Hrvatske, obnovom kuća i stanova, provedbom Regionalnog programa stanovanja i sličnim aktivnostima;
- osiguranje prostora i potpora programima stambenih zajednica putem deindustrijalizacije i provedbom županijskih te lokalnih socijalnih programa;
- osiguranje stambenih jedinica za stradalnike Domovinskog rata;

⁶⁸ Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj 2014.-2020. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/Strategija%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva.pdf>.

- unapređenjem stanovanja na slabije razvijenim i demografski ugroženim područjima kroz stambene programe Strategije regionalnog razvoja.

Vidljivo je da je ovo područje usko povezano s mnogim socijalnim i regionalnim programima, planovima i strategijama. Time ono zadire u ostala kritična područja i nacionalne probleme, a njegovom realizacijom doprinosi se uspješnom izvršenju istih. Prema tome moguće je govoriti o induktivnom i multiplikativnom efektu ovoga, ali i ostalih područja. Pojedinačne aktivnosti odnose se na unapređenje kvalitete života umirovljenika, unapređenje njihova socijalnog položaja i osiguranje održivosti mirovinskog sustava kroz osiguranje adekvatnih mirovina. Sljedeće područje je borba protiv zaduženosti i financijska neovisnost, a aktivnosti unutar istoga odnose se na:⁶⁹

- postizanje održivog ekonomskog rasta kroz usklađivanje javnih financija s europskim pravilima, nastavak reforme porezne politike;
- ublažavanje posljedica prezaduženosti građana kroz izmjene Ovršnog zakona i ostalih restrikcija;
- financijsko obrazovanje građana kroz Nacionalni strateški okvir financijske pismenosti.

Posljednje područje je uravnotežen regionalni razvoj, a usklađeno je s istoimenom politikom Hrvatske, kao i razvojnim politikama regionalnih i lokalnih jedinica. Ono je, pored reduciranja ovoga problema, usmjereno i na dugogodišnji problem regionalne nejednakosti u Hrvatskoj. Aktivnosti koje se nastoje provesti odnose se na povećanje investicija u depriviranim područjima kroz poticanje i razvoj poduzetništva, unapređenje socijalnih usluga putem izgradnje socijalne infrastrukture, unapređenje komunalnih usluga, obrazovanja i zapošljavanja, provedbu stambenog programa i mjera ruralnog razvoja te osiguranje statističkih praćenja na regionalnim razinama.⁷⁰

Država ulaže velike napore da poboljšava socijalni status ugrožene i osjetljive skupine ljudi. U širem smislu riječi, socijalna zaštita se izjednačava s pojmom socijalne sigurnosti te obuhvaća raznorodni skup politika i mjera kojima je cilj smanjiti siromaštvo i ranjivost pojedinaca koji nisu sposobni raditi zbog kronične bolesti, trajne invalidnosti ili starosti te

⁶⁹ Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj 2014.-2020. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/Strategija%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva.pdf>.

⁷⁰ Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj 2014.-2020. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/Strategija%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva.pdf>.

zaštititi najveći dio stanovništva od određenih životnih rizika, kao što su nezaposlenost, bolest, smrt hranitelja itd. S obzirom na osnovne ciljeve, dva su ključna dijela socijalne zaštite: socijalna pomoć i socijalno osiguranje. U sadašnjim raspravama o socijalnoj politici, socijalna zaštita se koristi kao još širi termin koji uključuje socijalnu sigurnost i socijalno-sigurnosnu mrežu. Stručnjaci imaju različiti stav o tome što pojam socijalne politike uključuje. Sustav socijalne skrbi, osim mirovinskog i zdravstvenog osiguranja, naknada za siromašne i nezaposlene, može uključivati i politiku tržišta rada, odnos i percepciju društva prema hendikepiranima, kao i mnoge komponente cjelokupnog gospodarskog i društvenog života.⁷¹

Ovisno o događajima u životu pojedinca, situacije poput nezaposlenosti, bolesti te izostanka dohotka uslijed starosti, koje ugrožavaju opstanak pojedinca i njegove obitelji javlja se potreba za državnom intervencijom u obliku sekundarne raspodjele putem sustava socijalne skrbi, kojeg čine mirovinski i zdravstveni sustav te sustav socijalne pomoći koji obuhvaća sustav zaštite obitelji, nezaposlenih, siromašnih i slično. Kao što se u radu navelo socijalna isključenost, siromaštvo i nezaposlenost je veliki problem jedne države te kao takav zahtijeva od države i njezinog socijalnog sustava da reagira i provodi mjere kako bi na vrijeme uklonili probleme kao što su ovi. Danas Republika Hrvatska ulaže velike svote novca, svog i povučenog iz europskih fondova kako bi umanjili problem nezaposlenosti, siromaštva i socijalne ugroženosti. Sustavi su primarno usmjereni na ostvarivanje socijalne sigurnosti, smanjivanje rizika kojima su pojedinci izloženi, prebacivanjem rizika na državne institucije i tijela, smanjivanje siromaštva putem preraspodjele dohotka te poboljšanje socijalne slike društva.⁷²

Danas u Republici Hrvatskoj postoje sustavi socijalne skrbi i osiguranja koji građanima pružaju različita prava. Ta prava mogu se razlikovati, od prava svih građana na zdravstvenu zaštitu do prava koja jamče siromašnim, bolesnim i nezbrinutim građanima pomoć za podmirenje temeljnih životnih potreba. Također, bitno je naglasiti da su određene kategorije stanovništva pod posebnom zaštitom države.⁷³

⁷¹ Bejaković, Predrag (2005) Uloga gospodarsko-političkih mjera u ublažavanju siromaštva u Hrvatskoj. 29 (1): Zagreb: Institut za javne financije, str. 109.

⁷² Bejaković, Predrag (2005) Uloga gospodarsko-političkih mjera u ublažavanju siromaštva u Hrvatskoj. 29 (1): Zagreb: Institut za javne financije, str. 109.

⁷³ Bejaković, Predrag (2005) Uloga gospodarsko-političkih mjera u ublažavanju siromaštva u Hrvatskoj. 29 (1): Zagreb: Institut za javne financije, str. 110.

5. ZAKLJUČAK

U radu je definiran problem nezaposlenosti, siromaštva i socijalne isključenosti na primjeru Republike Hrvatske. Nadalje, u radu je analizirano stanje nezaposlenosti koja utječe na siromaštvo i socijalnu isključenost. Nezaposlenost je problem za svaku državu, prvo iz ekonomskih razloga potom iz socijalnih jer stvara društvenu isključenost pojedinaca te na tom problemu radi svaka država čak i one najrazvijenije. Nezaposlenost je usko vezana sa siromaštvom, osobe koje su duže vrijeme nezaposlene postaju siromašne jer nemaju nikakvih prihoda te postupno postaju isključene iz društva. Siromaštvo, nezaposlenost i nedostatak socijalnih kontakata zajedno stvaraju situaciju iz koje je prilično teško izaći.

Kako bi se to riješilo, vlada Republike Hrvatske konstantno provodi mjere i aktivnosti kako bi spriječila i smanjila nezaposlenost te socijalnu isključenost.

Naime, problematika nezaposlenosti, siromaštva i socijalne isključenosti nije problem koji se rješava preko noći već je potrebna sustavna strategija kako bi se problem riješio. Ako se stopa nezaposlenosti ne bude kretala u pozitivnom smjeru, a problemi samo gomilali, društvo će stvoriti čitav sloj socijalno isključenih stanovnika koji će pratiti siromaštvo, loše životne navike i neobrazovanost.

LITERATURA

1. Babić, M.: Makroekonomija, Zagreb, 2004.
2. Bejaković, P. (2007) Sustavi socijalnog osiguranja i skrbi: Zaposlenost i nezaposlenost. U: Ott, K., ur., Javne financije u Hrvatskoj. Treće promijenjeno izdanje. Zagreb: Institut za javne financije,
3. Bejaković, Predrag (2005) Uloga gospodarsko-političkih mjera u ublažavanju siromaštva u Hrvatskoj. 29 (1): Zagreb: Institut za javne financije,
4. Blanchard, O. (2005.), Makroekonomija, Zagreb: Mate.
5. Bušelić, Marija: Mjere za poticanje zapošljavanja u Republici Hrvatskoj, Zagreb, 2001.,
6. Družić Ljubotina, Olja (2012) Beskućništvo: pogled iz različitih perspektiva. Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom
7. Giddens, A., (2007) Sociologija, 4. izdanje, Zagreb: Nakladni zavod Globus.
8. Kerovec, N.: Kako mjeriti nezaposlenost, Hrvatski zavod za zapošljavanje, pregledni članak, Zagreb, 1999
9. Kerovec, N., (2000). Zaštita nezaposlenih osoba u Hrvatskoj. Revija za socijalnu politiku
10. Mrnjavac, Ž. ur. (1997) Alternativni pokazatelji nezaposlenosti. Ekonomska misao i praksa, No. 1,
11. Odekon, M. (2006.) Encyclopedia of World Poverty. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.
12. San, A. (1981.) Poverty and Famines. New York: Oxford University Press.
13. Samuelson, P.A. i Nordhaus, W.D. (2007) Ekonomija. Zagreb: Mate.
14. Šundalić, Antun, Sociologija, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2011.
15. Šverko, Branimir; Galić, Zvonimir; Seršić, Maslić, Darja (2006) Nezaposlenost i socijalna isključenost: longitudinalna studija. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu

16. Šućur, Z: Koncepti siromaštva i socijalno isključivanje, Sveučilište u Zagrebu 2016..
17. Branimir Šverko , Zvonimir Galić, Darja Maslić Seršić- Izvorni znanstveni rad UDK: 364.27-057.19

Internet izvori:

1. Hrvatski zavod za zapošljavanje
2. Europski fondovi
3. Državni zavod za statistiku

Popis slika:

1. Slika 1. Prikaz stupnjevanja nezaposlenosti.
Izvor: Mrnjavac, Ž. (1996.) Mjerenje nezaposlenosti, Split, Ekonomski fakultet u Splitu, str.32
2. Slika 2. Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u RH
Izvor: Hrvatski zavod za statistiku

Popis grafikona:

1. Grafikon 1. Stopa rizika od siromaštva i socijalne isključenosti prema dobi i spolu.
Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/14-01-01_01_2019.htm
2. Grafikon 2. Prikaz siromašnosti i socijalne isključenosti u zemljama EU
Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/14-01-01_01_2019.htm

Popis tablica:

1. Tablica 1. Prikaz tijeka nezaposlenosti u periodu od 2010.-2019.

Izvor: <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>

2. Tablica 2. Prikaz nezaposlenosti zaključno s prosincem 2018. Godine Izvor:

http://www.hzz.hr/content/stats/CK_Stanje_na_trzistu_rada_12_2018.pdf

3. Tablica 3. Teorije siromaštva.

Izvor: Sen, Amartya. (1981.) Poverty and Famines. New York: Oxford University Press., str. 56.

4. Tablica 4. Prikaz siromaštva i socijalne isključenosti za 2018.godinu

Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/14-01-01_01_2019.htm